

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק שלח כה סיון תשע"ב ♦ דף היומי בבלי: גדה כה ירושלמי: יבמות יד

נושאי הדף בעלון

בדיקת הסכין מפגימות בהולכת
הסכין או בהולכת האצבע.....גדה כה

לולב שאינו ארוך אלא ג'
טפחים.....גדה כו

פירוק איברי המת לצורך הולכתו
לארץ ישראל.....גדה כז

פדיון בכור בנולד על ידי
מלקחיים.....גדה כח

איסור מתקן בשבת כשלא נגמר
התיקון מיד.....גדה כט

מנהג 'שלום זכר'.....גדה ל

קדימת עשיית תוכנית ביטוח לבני
ביתו אחר מותו.....גדה לא

כפתור ופרח.....עמוד 5

ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פריה..

ברש"י: כל דבר שקר שאין אומרים בו
קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים בסופו.

יש להתפלא, דבשלמא זאת יש להוכיח מכאן שצריך הבדאי לומר קצת
אמת בדבריו, שאם לא כן מה ראו המרגלים לדבר בשבחה של ארץ
ישראל ולומר שזבת חלב ודבש היא. אבל מהיכן הכרחו של רש"י שכדי
שיתקיימו דבריהם נתכוונו המרגלים להקדים את קצת האמת בתחלת
דבריהם, שמא אף אם היה פתח דבריהם גם כן היו דבריהם מתקיימים.
ומה שהקדימה התורה בספור דבריהם שארץ זבת חלב ודבש היא, לפי
שכך היה מעשה, שדברו הם בסדר הזה.

ונראה להקדים דקדוק עצום אחד, מדוע שינו המרגלים את לשונם
להקדים את המאוחר ולאחר את המוקדם, והלא משה רבנו אמר להם
תחלה 'וראיתם את הארץ מה היא', ורק אחר כך באה שאלתו של משה
רבנו 'ומה הארץ השמנה היא אם רזה', וכשנדקדק נמצא כי ארבע
שאלות קדמו לשאלת 'השמנה היא אם רזה'. והנה דור תהפוכות המה
להשיב על אחרון ראשון באמרם 'ארץ זבת חלב ודבש היא', ורק אחר כך
השיבו על השאלות המוקדמות ואמרו 'אפס כי עז העם'.

מתוך הקדמת דבר האמת שלא לפי הסדר שהיו צריכים להשיב, למד
רש"י שנתכוונו המרגלים לקיים את דברי השקר שבשפתותיהם על ידי
הקדמת דבר אמת בתחלה.

עפ"י בנין אריאל

בדיקת הסכין מפגימות בהולכת הסכין או בהולכת

האצבע

בשו"ע (יו"ד סי' יח) נתבארו הלכות בדיקת סכין של שחיטה לפני השחיטה אם אין בה שום פגימה, ולשון השו"ע (שם סי' יח ס"ד) הוא שבודקים את הסכין בהולכה ומחזירים אותה בהבאה. וכתבו הדרישה (אות ב) והט"ז (סק"ג) והש"ך (סק"ו) והפרי חדש (סק"ז), שמבואר בזה שאופן הבדיקה הוא שמוליכים ומביאים את הסכין על הצפורן, ולא שמוליכים ומביאים את הצפורן על הסכין. וכתב הפרי חדש, שכך משמע גם מלשון הגמרא (חולין יז:) 'צריכא בדיקה אבישרא ואטופרא', ולא אמרו 'בבישרא ובטופרא', ומשמע שמוליכים את הסכין על הבשר והצפורן וכך היא הבדיקה, ולא שבודקים בבשר ובצפורן על ידי הולכתם על הסכין.

וכן האריך במעדני יום טוב (על הרא"ש, חולין פ"א סי' כד אות ט), וכתב שנראה מלשון הטור (שם) שמוליכים את הצפורן על הסכין ולא להיפך, והעיר על הבית יוסף שלא הרגיש בחילוק הלשוניות בזה בין הטור להרמב"ם (שחיטה פ"א הט"ז), ובשו"ע העתיק כלשון הרמב"ם, וכתב שמסברא נראה שצריך להוליך את הסכין על הצפורן ולא להיפך, שהרי בשחיטה הוא מוליך את הסכין על צואר הבהמה, ואותן פגימות שקורעות בשחיטה הן המורגשות בבדיקה, ואם כן צריך לבדוק באותו אופן ששוחטים, וכשם ששוחטים בהולכת הסכין כן יש לבדוק בהולכת הסכין ולא להיפך.

אמנם כל האחרונים העידו שאין כן המנהג, אלא נוהגים לבדוק בהולכת הצפורן על הסכין, וכמו שכתב במעדני יום טוב עצמו שמעולם לא ראה ולא שמע בארצות אלו מי שבודק על ידי הולכת הסכין, ובפרי חדש (שם) כתב גם כן שעכשיו נהגו להוליך האצבע על הסכין, וכתב שגם זה נכון.

ובזבחי צדק (שם ס"ק יג) כתב, שכן נוהגים בבגדאד שמוליכים את האצבע על הסכין. וכתב הזבחי צדק שיש פגימות שאינן מורגשות בהעברת הסכין על האצבע אלא בהעברת האצבע על הסכין, ועל כן אין לבדוק אלא בהעברת הצפורן על הסכין.

ובערוך השולחן (שם סי' יח ס"ב) כתב, שאין קפידא בזה וכל אחד יכול לעשות כפי שטוב לו להרגשה, ובוודאי בזמן הש"ס נראה שהולכו הסכין על הצפורן, אמנם אצלנו ידוע שההרגשה יותר חזקה כשמוליכים את הצפורן על הסכין [וכמו שכתב בזבחי צדק]. ובטעם הדבר כתב על פי המבואר בסוגייתנו, שאם רוצים לבדוק עובר אם זכר הוא או נקבה, מביא קיסם שראשו חלק ומנענע באותו מקום מלמעלה למטה, אם מסכסך בידוע שהוא זכר [שיש גיד שמעכבו (רש"י ד"ה אם)], ואם אינו מסכסך [שאינן שם גיד] הרי זו נקבה.

וכן פסק הרמב"ם (איסורי ביאה פ"ה ה"ג). ולכאורה מדוע צריך לנענע את הקיסם, אלא מוכח שכאשר האדם מנענע קיסם הוא מרגיש ביותר מתוך הנענוע, ולכן גם בבדיקת הסכין כשמנענע את הצפורן הוא מרגיש יותר משירגיש כשתעמוד במקום אחד. אמנם מי שלדעתו ירגיש יותר טוב כשיוליך את הסכין על הצפורן יעשה כן. ובזה יישב הערת המעדני יום טוב על הבית יוסף שלא חילק בין לשון הרמב"ם ללשון הטור, לפי שאין שום חילוק להלכה בזה, וכל אחד עושה כפי שמרגיש יותר בטוב.

לולב שאינו ארוך אלא ג' טפחים

במשנה (סוכה כט:) ובגמרא (שם לב:) מבואר ששיעור לולב הוא ג' טפחים ועוד טפח כדי לנענע בו, והיינו ארבעה טפחים. ובתשובות הרי"ד (סי' קיד) נשאל, בדין מי שאין לו אלא לולב של ג' טפחים, אם יוצא בו ידי חובתו ואם יברך עליו. והשיב שאף על פי שלכתחילה ודאי צריך שיהיו ארבעה טפחים בשדרו של לולב, אבל בשעת הדחק שאין מוצאים לולב אחר, כשר הוא לברכה גם כשאין בו אלא ג' טפחים, וראוי לצאת בו. והוכיח כן מדין לולב היבש שפסול לדעת חכמים (שם לא.), ואף על פי כן מברכים עליו בשעת הדחק (שם לא.), והוא הדין לכל הפסולים שפסלה התורה משום שאינם הדר, שבשעת האונס שאינו מוצא אחר נוטלו ויוצא בו ידי חובתו [ראה שער הציון (סי' תרמט ס"ק סג) ועיי"ש בטעם הדבר], והוא הדין ללולב שאין בו ארבעה טפחים. ומבואר בדברי הרי"ד, ששיעור ארבעה טפחים הוא מן התורה, אלא שטעם השיעור הוא משום הדר, ולכן כשאין לו אחר יוצא בו ידי חובתו.

ובברכי יוסף (או"ח סי' תרמט סק"ה) הביא תמצית דברי תשובת הרי"ד, וז"ל, 'יכול לברך על לולב שאין בו אלא שלשה טפחים היכא דלא יש אחר'. ובשו"ת בנין ציון (סי' לג) האריך והוכיח מזה שטפחו הרביעי של הלולב אינו מן התורה אלא מדרבנן, שהרי הטעם שצריכים לו הוא כדי לנענע, והנענועים עצמם אינם מן התורה [והעיר המגיה בשו"ת הרי"ד, שבהגלות התשובה במלואה נתבאר שאין טעמו של הרי"ד משום שסובר שהטפח הרביעי הוא מדרבנן, אלא משום שסובר שכל הפסולים מחמת הדר אינם מעכבים במקום שאין לולבים אחרים].

וכן דן בזה הבנין ציון בספרו ערוך לנר (ד"ה בדרבנן), וכתב שלכאורה יש להקשות על זה, שבברייתא שהובאה בסוגייתנו נמנו חמשה דברים ששיעורם טפח, ואחד מהם הוא שדרו של לולב שצריך להיות גבוה מההדסים טפח, ובגמרא ביארו שלא נמנו בברייתא זו אלא דברים ששיעורם טפח מן התורה, ולא אלו שאין שיעורם בטפח אלא מדרבנן. ואם כן מוכח לכאורה ששיעור טפח הוא מן התורה. וכתב שצריך לומר שאין כוונת הגמרא לומר שלא נמנו אותם ששיעור הטפח בהם הוא מדרבנן, אלא שלא נמנו דברים שכל עיקרם אינו אלא מדרבנן, אבל טפח שדרתו של לולב נמנה בברייתא אף על פי שמדרבנן הוא, כיון שעיקר דין לולב הוא מן התורה [וכן הוכיח בבנין ציון (שם)].

אך בקונטרס זכרון מרדכי להגר"י פייגענבוים (קונטרס א סי' ב, נדפס בסוף מלבושי יום טוב) כתב, שתירוצו של הערוך לנר דחוק, ומפשטות הגמרא נראה ששיעור טפח שבלולב הוא מהלכה למשה מסיני, וגם נענוע הלולב הוא מקובל מסיני, אלא שאינו מעכב, וכן נראה מכל הפוסקים, וכן מבואר בדברי התוספות (סוכה ז: ד"ה סיכך), עיי"ש. [אך במאירי (סוכה לז:) ובעיטור (הל' לולב, צג.) מבואר שהנענועים הם מדרבנן].

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

פירוק איברי המת לצורך הולכתו לארץ ישראל

בשׁו"ת עמק הלכה (ה"א ס"ו) נשאל, בדבר אדם שרצה לפנות את עצמות אביו מקברו כדי להוליכם לארץ ישראל לקברם שם, וכיון שהיה טורח גדול והוצאה מרובה להוליכם בארון, שאל אם מותר לו לפרק את האברים ולקפלם ולצברם בתיבה קטנה ולהוליכם כך.

והשיב, שאם בשעה שיפתחו את הקבר ימצאו שהמת שלם ולא נתעכל הבשר עדיין, הדבר פשוט וברור שאיסור גמור לחתוך ולפרק האברים, שזהו ניוול גמור, ואף שעושים כן לצרכו כדי לקברו בארץ ישראל, שמלבד מה שאין זה לצורך המת שהרי יכולים להוליכו שלם אלא שיש בכך טירחא והוצאה מרובה, ואם כן עיקר הניווול אינו לצורך המת אלא לצורך ממון ונוחות בנו, ובודאי אין להתיר לנוולו לצורך כך, אלא שאפילו כשאי אפשר להוליכו לקברו בארץ ישראל כי אם ע"י שיפרקו ויחתכו אותו, מוטב שישאר קבור בחו"ל ואל ינולוהו משיפרקוהו ויקברוהו בארץ ישראל, שאיסור ניוול הוא מן התורה כמבואר בספרי (תצא רכא), מנין למלין את מתו שהוא עובר בלא תעשה, תלמוד לומר (דברים כא כג) 'לא תלין נבלתו על העץ', הלינו לכבודו להביא לו ארון ותכריכים יכול יהא עובר עליו, תלמוד לומר 'על העץ' מה עץ מיוחד שהוא ניוול לו אף כל שהוא ניוול לו, יצא המלין לכבודו שאין ניוול לו. ומבואר שכל שהוא ניוול המת אסור משום 'לא תלין', ובודאי אין להתיר איסור תורה בכדי להעלותו לארץ ישראל.

ואף אם בעת פתיחת הקבר ימצאו שכבר נתעכל הבשר, ורק שלדו קיימת והאברים מחוברים זה עם זה על ידי הגידים, ג"כ אסור לפרקו ולחתך, כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' תג ס"ו) שאין מפרקים את העצמות ולא מפסיקים את הגידים, ופשוט שאיסור פירוק העצמות הוא גם כשיש צורך בדבר, שאם לא כן פשוט שאסור שהרי למה ינולוהו בחנם, ולא צריך להשמיענו שאסור, אלא ודאי גם כשיש צורך בדבר אסור. והביא ראייה לזה מהמבואר בסוגייתנו לענין טומאת פתחים סתומים של בית שהמת בתוכו, שהדין הוא שאם המת בבית כל הפתחים שבו טמאים לטמא כלים שתחת המשקוף, לפי שהמת ראוי לצאת דרך כולם ולא נודע באיזה מהם יצא, ומכל מקום אם המת שלם אין טמאים אלא פתחים שיש בהם ארבעה טפחים, אבל פתחים קטנים שאין בהן ארבעה על ארבעה אינם טמאים לפי שאין המת ראוי לצאת בהם, ואפילו אם המת נשרף אלא ששלדו קיימת דהיינו שלא התפור האפר ועדיין הוא נראה כשלם, אך אם אין השלדה קיימת מטמאים גם את הפתחים הקטנים כיון שהאיברים ראויים לצאת גם בהם. ומבואר בזה שאפילו מת שכבר נשרף, אלא שאפרו סדור ולא התפזר, אין מוציאים אותו בפתחים הקטנים מארבעה טפחים, אלא מוציאים אותו בשלמותו, והיינו משום שאסור לפרקו ולהוציאו אברים אברים, ואם כן כל שכן במת שלא נשרף רק שנתעכל הבשר, כל ששלדו קיימת ונראה שלם אסור לחתכו ולפרקו.

אולם אם בעת פתיחת הקבר יראו שכבר נתפרקו העצמות מעצמם ואינו נראה שלם, אז יש לצדד להתיר לקפלם ולצברם בתיבה קטנה, כדי להקל מעליו טורח ההולכה לארץ ישראל, אף שבודאי גם באופן זה יש קפיא וביזיון שיהיו העצמות מבולבלים, כמו שמוכח במכות (יא): שעצמותיו של יהודה היו מגולגלים בארון עד שעמד משה וביקש עליו רחמים וחזרו אבריו למקומם, ומבואר מזה שביזיון הוא שהעצמות מבולבלים בארון, אף שכבר לא היתה שלדו קיימת שהרי יצאו אבריו ממקומם, ומוכח שגם כשאין שלדו קיימת יש קפיא שינוחו האברים זה אצל זה כסדרם. ומכל מקום הוכיח ממשנה בשקלים (פ"ח מ"ב) שבאופן זה מותר לקפלם לצורך גדול.

פדיון בכור בנולד על ידי מלקחיים

במשנה מבואר שולד שיצא כדרכו חשוב כילוד משיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו. וכן פסק בשו"ע (יו"ד סי' קצד ס"י) שמשעה שתצא פדחתו הרי זה כילוד אף על פי שנחתך אחר כך. וכתב השו"ע שאין צריך שיצא לחוץ ממש, אלא אפילו משיצא חוץ לפרוזדור.

ודנו הפוסקים בתינוק שהולידוהו על ידי מלקחיים, אם חייב בפדיון בכור או לא, ודנו בזה מכמה וכמה צדדים, ואחד מהנידונים בזה הוא מאימתי היא שעת הלידה, לפי שאין הבכור חייב בפדיון עד שיצא דרך כתלי הרחם בלי חציצה, אבל יוצא דופן או על ידי חציצה אינו חייב בכורה. ודעת רוב הפוסקים שכן הוא גם לענין בכור אדם שאם יצא על ידי חציצה אינו קדוש בקדושת בכורה [עיין שו"ת אבני נזר (יו"ד סי' שצא-ד) ושו"ת חלקת יואב (ה"א יו"ד סי' כו), ודלא כשו"ת לבושי מרדכי (תניינא יו"ד סי' קל) ואגרות משה (יו"ד ח"ג סי' קכה, ועיי"ש סי' צו)].

אך הדרך שאין מחזיקים ראשו של הולד במלקחיים אלא משהוציא רוב ראשו ממקום בין השיניים, שהוא לדעת הרבה ראשונים מחוץ לפרוזדור, ונמצא שבשעה שתפסוהו במלקחיים כבר הוא כילוד וכבר התקדש בכורה.

ובשו"ת צפנת פענח (סי' ז) העלה שהוא חייב בפדיון בברכה, שמאחר שאין הרופאים אווזים את ראשו במלקחיים להוציאו אלא רק לאחר שיצא כבר מבין השיניים, אין בזה שום חשש חציצה כלל, כיון שמיד כשהוציא את ראשו חוץ לבין השיניים הרי הוא נידון כילוד.

ובשו"ת מהר"ש ענגיל (ה"ד סי' ט) כתב גם כן שאין המלקחיים חציצה כיון שהולד מוציא תחילה מיעוט הראש בעצמו, ואחר כך נוטל הרופא הכלי ואוחז במיעוט הראש שכבא יצא, וכיון שיצאה פדחתו בלי חציצה כבר התקדש בכורה. ועוד טעם כתב שאין המלקחיים חוצצים, לפי שאין דבר חוצץ אלא כשהאדם מקפיד עליו ואינו רוצה בקיומו, אבל כאן שאם לא יקח הרופא את הצבת לסייע להוציא את הולד תהיה האשה בסכנה, אם כן אינה מקפדת ואינו חוצץ.

אך דעת החלקת יואב (ה"א יו"ד סי' כו) שהמלקחיים חוצצים והולד הנולד על ידם אינו קדוש בכורה, ואינו חייב בפדיון, וכתב שכשהציע הדברים לפני גאוני הזמן הסכימו עמו, רק אמרו שכיון שהוא דבר חדש ולא נמצא בשום פוסק, יש לפדותו בלי ברכה ובמתנה על מנת להחזיר.

ולמעשה דעת האבני נזר (יו"ד סי' שצד) והחלקת יעקב (יו"ד סי' קעז) שפודים בכור זה בלי ברכה, ובשו"ת שרידי אש (ח"ב סי' פג) ושו"ת דובב מישרים (ח"ב סי' לב) כתבו לפדותו ולברך על פדיונו בשם ומלכות, ובשערים המצויינים בהלכה (סי' קסד ס"ק טז) כתב שהמנהג פשוט היום שפודים תינוק הנולד בלידת מלקחיים ומברכים על פדיונו.

וע"ע בלקוטי פנחס (ס"ק קז השני) ופדיון הבן כהלכתו (עמ' נח-ס) שהאריכו והביאו מדברי הפוסקים שנשאו ונתנו בזה, ובדרך אמונה (ביכורים פ"א ס"ק קה) כתב, שכיון שנחלקו בזה האחרונים יש לפדותו בלי ברכה, אלא אם כן לפני שנטלוהו במלקחיים כבר יצא מחוץ לרחם כשיעור שנחשב כילוד.

איסור מתקן בשבת כשלא נגמר התיקון מיד

בסוגייתנו נתבאר בארוכה דינה של אשה טועה שאינה זוכרת באיזה יום ילדה ובאלו ימים ראתה, ומבואר בגמרא שלדעת בית שמאי מטבילים אותה תשעים וחמש ימים בזה אחר זה מספק. והקשה הסדרי טהרה (חדוד הלכות, ד"ה מטבילין), איך מטבילים אותה תשעים וחמש ימים לדעת בית שמאי, והרי על כרחך יש שבתות בינתיים, ולדעת בית שמאי (ביצה יז): אסור לאדם לטבול בשבת משום שנראה כמתקן. ותיירץ שבאמת אין מטבילים אותה, ואין כוונת סוגייתנו אלא לומר שמוטלים עליה צ"ה טבילות כדי לצאת מן הספק, אך באמת אינה יכולה לטבול.

ובפני יהושע (ביצה יז: ד"ה חל להיות) כתב, שבית שמאי אסרו רק טבילה שלא בזמנה וכמו בכלים שמבואר במשנה שם שמדובר שנטמאו קודם השבת ורק באופן זה אסרו להטבילם בשבת, כיון שהיה לו להטבילם מלפני השבת. עוד כתב שיש לחלק קצת, שכיון שגם אחרי הטבילה תישאר האשה באיסורה מספק, אין זה חשוב מתקן. וכן תירץ בערוך לנר (ד"ה תשעים וחמש). וכעין זה כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ז סי' קלט), שכיון שלא נגמר התיקון ביום זה בלבד, וצריכה להמשיך ולטבול עד שתשלים צ"ה ימים, אין בזה איסור משום מתקן, ואף על פי שטבילת יום זה נצרכת לה לשם השלמת טהרתה לסוף צ"ה ימים, מכל מקום כיון שביום זה לא היה גמר התיקון, ועדיין אסורה היא בתשמיש, אין זה בכלל איסור מתקן.

ועל פי זה צידד המהרש"ם להתיר בשבת בדיקה בשפופרת לרואה מחמת תשמיש, לדעת הסוברים שאחר ראיית דם בשפופרת מן הצדדים צריכה שבעה נקיים, ואין צריך לחשוש בזה לאיסור מתקן שעל ידי בדיקה זו תהיה האשה מותרת לבעלה אם ימצא הדם מן הצדדים. שכיון שנמצא שגם אחר הבדיקה לא תהיה מותרת לבעלה מיד, אם כן אין בדיקה זו גומרת את התיקון, ובאופן זה אין איסור מתקן וכאמור. ועיי"ש שהאריך.

וכיוצא בזה דן הצ"ח (ביצה יז: ד"ה ויש לדון בזה) לענין איסור מתקן במערב בעל חי אסור ברוב בעלי חיים מותרים, כדי שכל אחד שיפרוש מהם נלך בו אחר הרוב. וכתב שכיון שמעשי האדם עדיין אינם גומרים את התיקון, שהרי במה שמערב את האסור במותרים עדיין אין היתר אלא רק אחר כך כשהם פורשים מהתערובת, אם כן אין בזה איסור מתקן, שלא אסרו אלא כשהתיקון נגמר על ידי מעשיו.

ובקובץ מקבציאל (כט עמ' נה) הובא מדברי מחבר ספרי 'כה תברכו' ולבש הכהן', שדן אם יש איסור מתקן כשמתוודה בשבת על חטאיו, משום שעל ידי הודיו נמחלים עוונותיו ונתקנת נפשו. והוכיח שאיסור מתקן שייך גם במתקן נפשו, ממה שכתבו התוספות (סנהדרין לה. ד"ה אין רציחה) ששריפה שהיא ממיתת בית דין חשובה תיקון [לענין מקלקל בשבת], כיון שיש לו כפרה על ידי המיתה [ונקט שאין לחלק בין גדר תיקון לענין פטור מקלקל לבין גדר תיקון לענין איסור מתקן].

ובין הדברים (ד"ה וגם אין) צידד שיש חילוק בין העוונות, שהרי ביומא (פו.) נתבארו ארבעה חילוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש, עבר על עשה ושב אינו זז משם עד שמוחלים לו, עבר על לא תעשה ועשה תשובה, תשובה תולה, ויום הכפורים מכפר, עבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה, תשובה ויום הכפורים תולים ויסורים ממרקים, ועל חילול ה' אין נמחל לו.

מנהג 'שלום זכר'

כתב הרמ"א (יו"ד סי' רסה סי"ב), נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנוולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם, והיא סעודת מצוה. ובטעם המנהג כתב המהרש"ל בהגהות הטור (יו"ד סי' רסה, הובא בדרישה שם סי' רסד אות ב), שמה שנהגים בשבת לבקר אצל תינוק הנוולד, הוא לנחמו על אבלו שמתאבל על תורתו ששכח, כמבואר בסוגייתנו שבהיות העובר במעי אמו מלמדים אותו כל התורה כולה, וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרטו על פיו, ומשכחו כל התורה כולה. וכתב הדרישה (שם) שנראה שמטעם זה המילה היא ביום השמיני, לאחר שעברו שבעת ימי אבלות.

והיעב"ץ בבירת מגדל עז (תעלת הבריכה העליונה אות טו) כתב טעם המהרש"ל לסעודה זו, וביאר שלכן קוראים לסעודה זו 'סעודת זכר' לשון זיכרון וזכירה. וביאר לפי טעם זה מה שעושים סעודה זו בשבת דווקא, כיון שענין הסעודה הוא להתחיל להזכיר לו את אשר בא המלאך להשכיחו, ונכון לעשות כן בשבת שנאמר בה גם כן 'זכור' (שמות כז), ועוד שהיא המצוה הראשונה שהתינוק מקיים בשביתתו בשבת, ולכן עושים סעודה להתחלת הסעודה ושמירתה. והביא שיש אומרים שסעודה זו היא סעודת שבוע הבן הנזכרת בגמרא (ב"ק פ. ב"ב ס:), והטעם לשם זה הוא כיון שהשבת היא תכלית ימי השבוע.

ועוד כתב היעב"ץ טעם אחר על פי המבואר עוד בסוגייתנו, שאין העובר יוצא עד שמשביעים אותו, תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע וכו', ובאים לבקרו ולהזכיר לו שבועתו. ולכן נקראת סעודה זו 'שבוע הבן' על שם השבועה. והטעם שעושים סעודה זו בשבת הוא לפי שבאים להזכירו בפעם הראשונה שבאה מצוה לידו, שהיא השבת.

וכתב היעב"ץ, שלפי הטעם הראשון מיושב היטב מה שאין נוהגים סעודה זו אלא בבן זכר ולא בבת נקבה, לפי שאינה מצווה בתלמוד תורה ואינה לומדת התורה במעי אמה ואינה שוכחת אותה בצאתה. אך לפי הטעם השני קצת קשה למה לא נהגו סעודה זו גם בנקבה, והרי לא חילק הכתוב בין אשה לאיש לכל עונשים שבתורה, ולכאורה גם אותה משביעים שתשמור התורה והמצוות ותהיה צדקת ולא להיפך. ותיירץ שכיון שכל הנשמות באים זכר ונקבה, והזכר לבדו והנקבה לבדה אינם אלא חצי נפש (וזהו לך לך צא:), אם כן די בשבועה אחת שמשביעים את נפש שתיהם ואין צריך לחזור ולהשביע הן את הזכר והן את הנקבה, וכיון שהזכר הוא עיקר היצירה והנקבה נכללת בו, משביעים אותו, ובהשבעתו נכללת שבועתה. וכיון שרק את הזכר משביעים עושים את הסעודה בלידתו ולא בלידת בת.

ובשו"ת חוות יאיר (סי' ע) נשאל, בדבר אדם שנדר שלא לאכול כי אם בסעודת מצוה, אם מותר לו לאכול בסעודה זו. והשיב שבתרומת הדשן (שו"ת סי' רסט) פסק שהוא גם כן סעודת מצוה ולדעתו הוא ישוע הבן המוזכרת בגמרא (שם) [והו"ד ברמ"א שם], וחלילה לי לחלוק עליו, מכל מקום יש פתחון פה לומר שבשם סעודה לא יכונה כי בנדרים הולכים אחר לשון בני אדם, וכיון שבלשון בני אדם אין קוראים לסעודה זו בשם סעודה, לפי שאין אוכלים שם בקביעות אלא אלו נכנסים ואלו יוצאים ושותים מעט מזעיר, ויש אנשים שלא יטעמו דבר, וגם אין מזמינים בני אדם לך, לכן אין סעודה זו בכלל סעודת מצוה.

קדימת עשיית תוכנית ביטוח לבני ביתו אחר מותו

בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' מה) נשאל, מאדם שהציעו לו שני מיני ביטוח [אינשורנס], באחד יהנה גם הוא עצמו בזקנותו בסך קטן, ובשני לא יהנה הוא כלל מהמזון, אלא שאחרי מותו יקבלו אשתו ובניו סך גדול. ונשאל מה יקח.

ובעיקר ענין ביטוח ביאר (או"ח ח"ב סי' קיא) שאין חסרון בטחון בהשי"ת בעשייתו, והדבר דומה לכל ענייני פרנסה שהאדם עושה ומשקיע במסחר בכדי להרויח ממון על ידי זה, ואין לו לאדם לסמוך על הנס שירוויחו בניו ממון שלא כדרך הטבע ויכול שפיר לעשות תוכנית ביטוח שירוויחו על ידיה ממון. וכיון שהשי"ת נתן דעה בבריות בדורות האחרונים שיהיה עסק זה של ביטוח בעולם שעל ידו יהיה ממון לעת זקנותו או ליורשיו בדרך טבעית, הוא דבר טוב וראוי גם לאנשים כשרים יראי השי"ת שבוטחים רק על השי"ת שהוא הנותן עצה לקנות נכסים, וגם מי שקונה תעודת ביטוח הוא גם כן עצת השי"ת לקנות את תעודת הביטוח הזו כמו כל שאר הנכסים שקנייתם באה בעצת ה'. וגם עדיין צריך בטחון על השי"ת שיוכל לשלם את חובותיו לחברת הביטוח בהגיע הזמן בכל שנה, וזהו הבטחון שאנו חייבים בו והוא כשאר רווחים ופרנסות שהאדם רשאי וגם מחוייב לעסוק, כי כך נגזר מהשי"ת שרק ע"י איזה עבודה ומסחר ישלח לו השי"ת פרנסתו לעצמו ולאשתו וב"ב. ועל פי זה כשנבוא לדון איזה ביטוח להעדיף לעשות, צריך לראות בש"ס ופוסקים במה האדם יותר מובטח לקבלו מהשי"ת, שבזה אין צריך לעשות ביטוח, ובמה שאינו מובטח יעשה ביטוח.

וכתב שיש ללמוד ענין זה מסוגייתנו, שהובאו דברי רבי יצחק בשם רבי אמי, בא זכר בא ככרו בידו נקבה אין עמה כלום, נקיה באה, עד שאומרת 'מזונות' אין נותנים לה. ופירש רש"י (ד"ה עד דאמרה), שמשיודעת להתפלל היא מקבלת מזונות. וכתב המהרש"א (ח"א ד"ה בא זכר) שלפי פירושו של רש"י נראה שהוא ענין המזל, שמזונות הזכר תלויים במזלו שלו לטוב ולרע, אבל נקבה באה נקיה בלי מזל, שמזלה תלוי במזל הזכר, ורק על ידי תפילה היא מקבלת מזונות.

וכתב האגרות משה, שלפי זה נמצא שהזכר כל זמן שהוא חי יש לו הבטחה לפרנסתו, אף שלא יזכה שיקבלו תפלתו, ולא רק לפרנסת עצמו אלא גם לפרנסת אשתו ובניו המוטלים עליו מצד הדין והמנהג, ואם כן כל זמן שאיריך השי"ת ימיו אף כשיזקין יש לו הבטחה שככרו בידו, והדבר תלוי במזל כפי שהקציב הקדוש ברוך הוא, יש שהוא באופן קל בלא טירחא וגם בשפע ברכה, ויש שבאופן קשה בטירחא גדולה וגם במזונות מצומצמים, אבל בכל אופן יהיה ממילא גם לאשתו ובניו ביתו. אבל אחר שימות ותהיה אשתו אלמנה ותצטרך בעצמה להתפרנס, לא יהיו מזונותיה תלויים במזל אלא בתפילתה, ואם לא תהיה לה זכות גדולה שתתקבל תפלתה הרי לא יהיו לה מזונות, ואף אם בחסד השי"ת יהיה לה מזונות לא יהיה לה בהרווחה. ולכן נכון שישתדל עבורם שיהיו להם מזונות על ידי הביטוח מהסוג השני, ובכך יתפרנסו בהרחבה גם אם לא יהיו להם זכויות רבות, ולכך אין לחשוש שעל ידי עוונותיהן תאבדנה את המזון הזה, שרוב נשים כשרות שומרי תורה הם בחזקת זכאות שיתקיים אצלם מה שנשאר להם.

כפתור חובות

אפילו כי הא מילתא לימא איניש ולא נשתוק קמיה רביה משום שנאמר אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה

כתיב (ויקרא יד ד) 'ועץ ארז ושני תולעת ואזוב', כי כל הקדושה וישרת אדם תלוי בגבהות ושפלות לב, ויגבה לבו בדרכי ה' ואינו מתבייש מפני המלעיגים, וזהו רמז בארז, ושפלות לב נגד ה' ויראיו להכנע לפני ה' ועבדיו ולשמור מצותיו וחקיו, וזה רמז באזוב, והוא רמז מדי חדש בחדשו שהוא השפלות וכניעה מיעט הירח, עתידים צדיקים שיקראו בשמך יעקב בנה הקטן דוד הוא הקטן (חולין ס:), ושבת בשבתו הוא הגבהת לב בדרכי ה', כי שבת רומז לעטרה לראש צדיק, כידוע אותיות שלפני שב"ת אותיות רא"ש ואחר שב"ת תג"א שהוא כתר ועטרה, נמצא חדש ושבת הוא ארז ואזוב, וההיפוך ברשעים המגביהים עצמם נגד ה' ומשיחו ומשפילים עצמם להתמכר לעשות הרע, על כן נידונים בתולעתם לא תמות נגד שפלות כתולעת, ואשם לא תכבה נגד הגבהתם שכל המתגאה נידון באש (מדרש תנחומא צו סימן ד), ואמר לא תכבה אפילו בשבת שאש של גיהנם אינו שולט ברשעים, מכל מקום בפושעים אשם לא תכבה אפילו בשבת. ונראה לי, דשני תולעת רומז עוד שמלבד שלא יתגאה, אך יהיה כאזוב לא סגי בהכי, אלא גם יבייש עצמו ויפתח פיו ושפתיו מרחשו קמיה רביה ולא יתבייש מלשאול, ואם יצחקו עליו צעירים שהרי לפעמים מרוב ענותנותו ונפשו כעפר על כן לא יפתח פיו, ואם כן תורה מה תהיה עליה ולא הביישן למד, ואמרו חז"ל אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה, על כן נמשל כשני תולעת, מה תולעת אין כוחה אלא בפה (ישעיה מא יד ורשי"י שם) 'וכחות השני שפתותיך' וק"ל.

(חתם סופר, מצורע)

נר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו

כתיב (בראשית לח כה-ל) 'ויהי בעת לדתה ויתן יד וכו' ויהי כמשיב ידו וכו' ואחרי כן יצא אחיו ויקרא שמו פרץ וגו' ויקרא שמו זרח'. הנראה לנו בזה, דהנה ידוע מאמר חכמינו ז"ל בשעה שהתינוק דר במעי אמו נר דלוק על ראשו ובו צופה מסוף העולם ועד סופו, דהיינו שהוא עדיין עומד בקדושתו כאשר היה מקודם צאתו ממקומו, ואחר כך בא מלאך וסטר על פיו ואז שוכח מה שהיה יודע עד עתה, ואז בבא עת צאתו לאויר העולם אז נתעורר עליו אתערותא דלעילא בפתחתו, ואז יכולת בידו לדבק מחשבתו רק בעבודת השם יתברך בלי שום מניעה כלל. אבל רצונו יתברך בכדי שיוכל אדם לבוא לידי מסירת נפשו וגופו לעבודתו יתברך, על זה מסיר השם יתברך אתערותא ונשאר כמו מחיצה המבדלת, ואז נותן בידו הבחירה לבחור בטוב ולמאוס ברע. והנה כשהאדם מחשב בעצמו באמת הלא העולם הזה הוא רק כולו רע וכל הנאות הם רק לפי שעה כלה ונפסד, מרבה בשר מרבה רמה, אלא הטוב האמיתית הוא רק עבודתו יתברך וזה עומדת לו לעולם ועד, ואם כן איך אעזוב את הטוב ואבחר ברע, מקבל אני עלי מעתה שאדבק בעבודתו יתברך ונמצא אז יכול להיות שיבוא אל מדרגתו הראשונה, דהיינו מחמת הזדככות חומרו לא נשאר רק כמו אשר היה מאז בצאתו מרחם והמחיצה נפסקה, דהיינו שהוא פורץ את המחיצה ואז בא אליו זריחה גדולה מאור פני מלך חיים כזריחת השמש כך בא עליו זריחה גדולה.

וזהו 'ויהי בעת לדתה', דהיינו בשעה שהנשמה נולדת, 'ויתן יד', 'ויתן' פירוש נותן לו הקדוש ברוך הוא אתערותא דלעילא, ואחר כך ויגדל האדם אז מסיר הקדוש ברוך הוא אתערותא הנ"ל מטעם שזכרנו ונשאר כמו מחיצה שהוא נקרא 'יד' אבל רשימה מועטות נשאר. ואחר כך כשהאדם מזדכך את עצמו בהזדככות גדולה למעלה ואז פורץ המחיצה הנ"ל, וזהו 'ויקרא את שמו פרץ'. וידוע שהקדוש ברוך הוא קורא ישראל בשם אחים כמו שאמר הכתוב (תהלים קכב ה) 'למען אחי ורעי', וזהו 'ואחרי כן יצא אחיו ויקרא שמו זרח', פירוש אחר כך נותן לו הקדוש ברוך הוא זריחה גדולה מאור פניו ודו"ק.

(קדושת לוי, וישלח)

פרשת השבוע 'עוז וזהר'

חומש אור החיים המבואר

ביאור 'מאורי אור'
וילקוט 'מאורי החיים'
ערוכים בתכלית הפאר
יוצרים שלמות
מחודשת לספר הקדוש

עד כה יצאו לאור:
בראשית א', ב',
במדבר א', ויקרא א'
דברים א', ב'

~~58 ₪ נכרך~~
מבצע 48 ₪ לכרך

חומש רש"י המבואר

ביאור מושלם
ומתומצת על כל
תיבה ותיבה מדברי
רש"י בתוספת
מילואים בסוף הספר

עד כה יצאו לאור:
בראשית, במדבר,
דברים.

58 ₪
לכרך

חומש ספורנו המבואר

ביאור נרחב עם
הנוסח המדויק
שיצא תחת יד המחבר
מבטיחים הבנה
מדויקת בדבריו
ובתיבותיו

ניתן להשיג
את הסט בשלמותו

5 כרכים
240 ₪

חומש רמב"ן המבואר

ביאור דבריו הדק
היטב עם לקט
נרחב ממאמרי חז"ל
והשלמת העינינים
הנידונים בדבריו

עד כה יצאו לאור:
בראשית א', ב',
שמות א', ב',
דברים א', ב',

58 ₪
לכרך

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

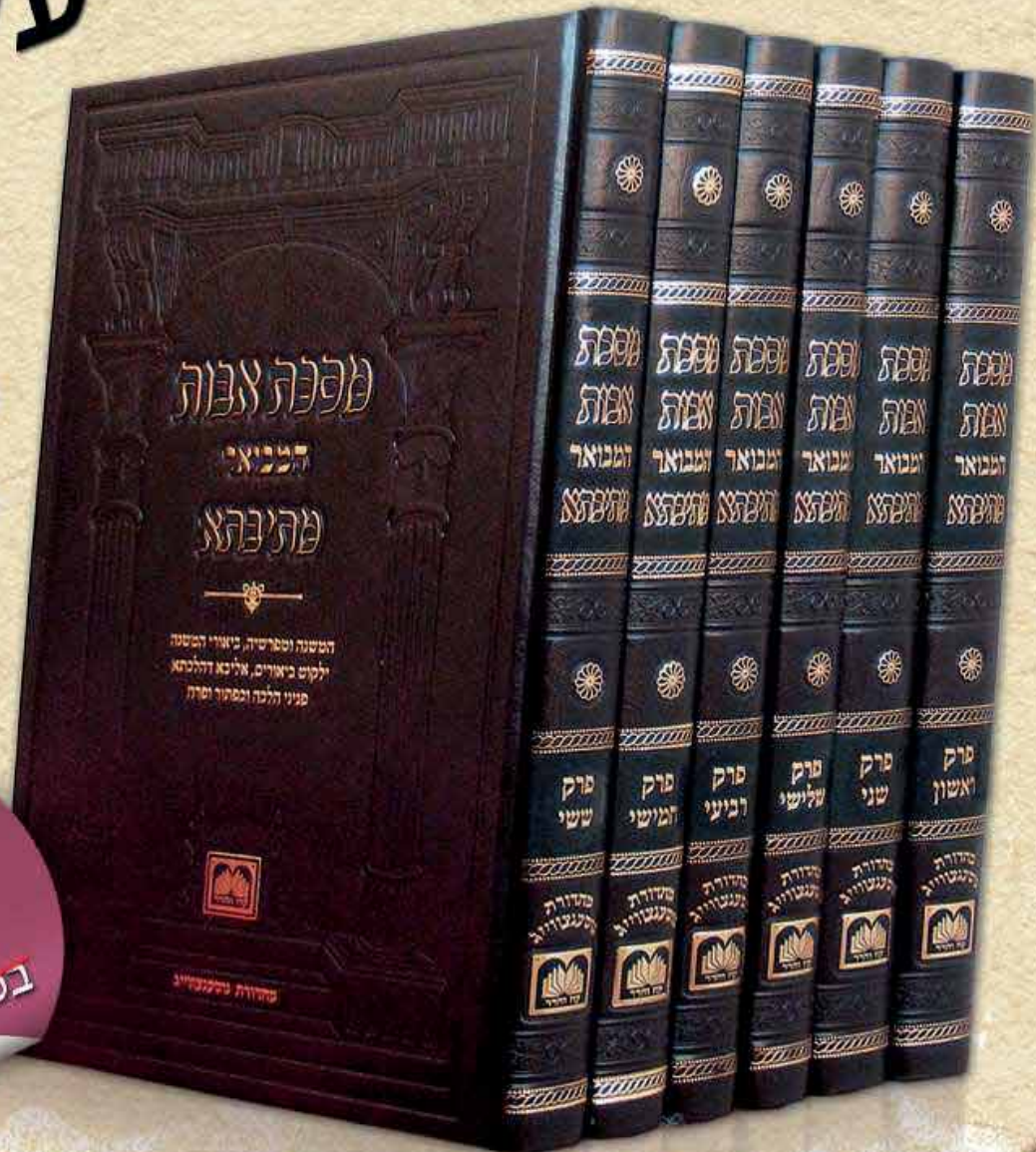
להגדיל תורה ולהאדירה

פרקי אבות 'עוז והדר'

מתיבתא על מסכת אבות

כינוס עשיר
מאוצרותיהם של חכמי
הדורות, הדיוק האיכות
והפאר מתמזגים במאות
מעלות טובות והוספות
רבות. בעמוד משובב לב
ומאיר עינים שטרם
נראה כמותו.

במבצע מיוחד
לשבוע הספר
228 ₪
בלבד
~~במקום 269 ₪~~

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

סעודת שבת 'עוז והדר'

זמירות שבת מתיבתא

פנינים וביאורים מאלפים
ערוכים בפאר והדר
משולבים באוצר בלום
מאורחות חייהם
של צדיקי הדורות.

מבצע
49 ₪
בלבד
במקום 59 ₪

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

בדרכים 'עוז והדר'

ש"ס כיס עוז והדר הגמרא איתך בכל מקום

סט חוברות מפוארות בפטנט ייחודי לנוחות הלימוד
44 חוברות בגובה 17 ס"מ בלבד!

299 ₪

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

להגדיל תורה ולהאדירה